

Előszó*

2010. november 19-én a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Filozófia Tanszéke megrendezte immár második tanszéki konferenciáját, melynek címe *Korunk iránytűje. A Caritas in Veritate kezdetű enciklika jelentősége* volt.

Természetesen vetődik föl a kérdés: *Vajon miért rendeztünk egy bevallottan bölcselati jellegű összejövettelt, amely kifejezetten az említett tárgyra, XVI. Benedek pápa egyik apostoli körlevelére irányult?*

Akár megelégedhetnénk kész válaszokkal. Hiszen egy katolikus főiskolán vagyunk, s katolikus filozófusoknak igenis kötelességük (volna) a pápa tanításán (is) elgondolkodniuk. Különben is: egy filozófus (általában) miért ne gondolkodhatnék (általában) bármiről – legyen gondolatai kiindulópontja akár egy látszólag idegen, filozófián kívüli forrás! Ráadásul Joseph Ratzinger személyében – igaz, nem először – egy filozófus ül Szent Péter székén...

E válaszok elmélyítése érdekében, hadd idézzek föl egy olyan méltán népszerű és vitatott XX. századi gondolkodót, aki jóllehet katolikus gyökerekkel dicsekedhet, mégis pályája folyamán hamar messze távolodott mindattól, ami hagyományos értelemben az Egyház kifejezett gyakorlatának nevezhető. Íme, a meggondolandó idézet:

„gondolkodásunknak felkínálja magát az örömteli is, a szép is, a titokzatos is, a jóságos is. A megnevezettek talán még meggondolkodtatóbbak is mint minden más, amit különben, és többnyire teljesen megfontolatlanul „a megfontolandónak” szoktunk nevezni. Az előbb megnevezettek akkor kínálják föl magukat meggondolásra, ha az adományt nem utasítjuk már azzal vissza, hogy az örömtelit, a szépet, a jóságosat olyasminek tekintjük, ami csak az érzés és az élmény számára van fenntartva, a gondolkodás huzatától azonban távol tartandó. Csak azután tudjuk azt is megfontolni, hogy mit kell a gonosz gonoszságának tartanunk, ha a titokzatosba és a jóságosba mint olyanba bocsátkozunk bele, ami tulajdonképpen felkínálja magát a gondolkodásnak.”¹

Valóban megfontolandó gondolatok! Szerintük a *szép*, a *titokzatos* és a *jóságos* igenis meggondolásra érdemes valóságok, sőt esetleg inkább kell rájuk gondolnunk s gondolatban is velük foglalkozunk, mintsem gondolkodásunk bármely egyéb lehetséges tárgyával. Az sem lehet véletlen, hogy e három főnévként használt melléknév kijelölte léterületek rendre az *esztétika*, a *vallásfilozófia* és az *erkölcsfilozófia* hagyományos

* Itt szeretném megköszönni minden kollégám munkáját, különösen is Zsohvoszky Márta könyvtárosunk és Szeiler Zsolt barátom önzetlen segítségét e kötet elkészítésében.

¹ MARTIN HEIDEGGER: *Mit hívunk gondolkodásnak?* Gond-Cura Alapítvány, Budapest, 2009, 48.

tárgyterületeire utalnak. *Emberként, gondolkodó emberként, mindenekelőtt nem ezekkel kellene-e foglalkoznunk?* – sugallja szövegrészletünk.

A szöveg egyúttal arra figyelmeztet, hogy eme emberi gondolkodó foglalatosságunk lényegi föltétele az *adomány* elfogadása. Ebben az összefüggésben a fontos gondolati döntés, gondolkodói elhatározás, hogy a fölsorolt valóságok igenis *a gondolkodás* huzatába tartoznak. Sejthetően egy *fenomenológia beállítódásról*, illetve annak a különböző tárgyakhoz igazodó módosulásáról van szó, amely nem enged az érzelem és ész, élmény és értelem, átélés és gondolkodás hagyományosan szigorú szétválasztásának. Helyette elfogulatlanul kívánja gondolni a valóságot – olyanak, amilyen.

Az idézett gondolat szerzője, Martin Heidegger természetesen nemcsak Benedek pápa enciklikáját nem olvasta volt, hanem – amint azt nem egy bírálója szóvá teszi – aránylag kevés figyelmet szentelt a kifejezetten etikai gondolkodásnak. A földérett töredéket minden bizonnyal azon helyek egyikeként tarthatjuk számon, amelyek mégis tanúskodnak a fekete-erdei gondolkodó erkölcsi érzékenységéről. A szöveg éppen arra figyelmeztet bennünket, hogy az értékről, a jóról kiváltképpen gondolkodnunk kell. – S ez akkor is így van, ha történetesen maga Heidegger nem ment túl messze ez irányban, mivel túlságosan el volt foglalva a lét kérdésével.² Az igazságosság kedvéért azonban tegyük hozzá: amint szövegünk is tanúsítja, a lét mint adomány iránti hálás elfogadás lényegi mozzanata a kései Heidegger gondolkodásának.

E kis heideggeri kitérő után teljes bátorsággal vállalhatjuk gondolkodói döntésünket: Benedek pápa írása a gondolkodás legkiválóbb tárgyai közé ajánlja magát. *Mi fontosabb volna az igazságnál és a szeretetnél?* Amint Heidegger kortársa, Karl Jaspers fogalmaz: „A legfontosabb a világon a szeretet, a transzcendencia rejtjeleinek kibetűzése, és minden, amit az értelem meg tud világítani.”³ Az pedig már a keresztény tanítás része, hogy a transzcendencia rejtjeleit leginkább a szeretet és az igazságosság mindennapi ügyes-bajos dolgaiban, embertársaink között lelhetjük föl. Mióta e tanítás otthonra talált a görög eredetű európai kultúrában, nem kell félnünk attól, hogy emberi értelmünkkel bevilágítsuk e léterületeket. Erre a bevilágításra kínál kiváló alkalmat a filozófus-teológus pápa, amikor az ember teljes értékű fejlődéséről gondolkodik. Konferenciánk célja ezért nem más volt, mint a pápával *együtt gondolkodni*, szövegét faggatni, esetleg kérdőre vonni, azzal az őszinte gondolkodói elkötelezettséggel, hogy a „dolgot” magát – esetünkben a szeretetet és az igazságot – juttassuk szóhoz!

Célkitűzésünk már az elején sokat ígért, ahhoz azonban, hogy be is váltotta légyen ígéretét, a mi saját részünkről nyitottság, felelős gondolkodói figyelem (és feyelem) szükségeltetett. Ezen erények nélkül aligha lehet(t)ünk képesek a transzcendencia jeleinek örömteli közös bötűzgetésére.

Ilyen értelemben ezen, immár második tanszéki konferenciánk kísérletnek mondható: éppenséggel görög eredetű filozófiai hagyományunk egy alapvető mozzanata, a filozófiai barátság, illetve baráti beszélgetés fölélesztésére tettünk közös kí-

² Vö. EMMANUEL LEVINAS vagy JOHANN BAPTIST METZ bírálatát.

³ KARL JASPERS: *Bevezetés a filozófiába*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1987, 55.

sérletet. Kultúránkban legalább Szókratész, Platón és Arisztotelész óta a közös szellemi munka, a filozófia együttes művelése, az igazra, szépre és jóra irányuló közös törekvés a *barátság* lényegi része lehet. A hazánkban olyannyira hiányzó *keresztény gondolkodás* pedig aligha képzelhető el másként, mint közösségek és barátságok párbeszéde, az igazságra irányuló szellem szabadságának közös gyakorlása, egyszerűen szólva: *közös gondolkodás*.

Mindezzel egészen közel járunk az enciklika világához:

„Az igazságnak a szeretethez fűződő kapcsolata miatt a szeretetben az emberség hiteles kifejeződése, és egyúttal az emberi kapcsolatok alapvetően fontos elemeként, annak közösségi természete ismerhető fel. [...] Az igazság [...] „*dia-logosz*”, *dialógust teremtő „logosz”*, azaz megosztás és közösség. [...] az igazság... lehetővé teszi [...] [az emberek számára], hogy túllépjenek a kulturális és történelmi meghatározottságokon, és összetalálkozzanak a dolgok értékének és lényegének megértésében.”⁴

„Összetalálkozni a dolgok értékének és lényegének megértésében” – akár Szókratésztól, Platontól, Arisztotelésztől, Heideggertől vagy Jasperstól induljunk el, e célkitűzésben csakis egyetérthetünk XVI. Benedekkel. Tanszéki napunk egyik alapvető célja az volt, hogy példát adjunk az ilyesfajta közös gondolkodásra, lényegi megértésre, azaz a jóban, szépből, a lényegben való – egyszerre baráti, mert filozófia – találkozásra. Heideggerrel szólva, közösen be akartunk állani a „*gondolkodás huzatába*”... Szándékunk mindössze ennyi volt, nem több.

Immár az írott szó eszközeivel és lehetőségeihez mérten az itt csokorba gyűjtött írások ezen ígéretből és célkitűzésből kívánnak megvalósítani valamit. Szerkesztőként remélem, hogy olvasónk részese lehet majd közös gyakorlatunknak, s a szellem üde szellője az ő gondolkodását is fölfrissíti! Őszintén kívánom, hogy – Benedek pápa szavaival szólva – *a megismerés folyamatában megtalált igazság ajándékát* lelje föl az itt következő oldalakon!⁵

Bakos Gergely OSB
a Filozófia Tanszék vezetője

⁴ CV 3–4. (6–7.).

Kötetünk lábjegyzeteiben végig a körlevél magyar kiadására – XVI. BENEDEK PÁPA *Caritas in Veritate* kezdetű enciklikája, Szent István Társulat, Budapest, 2009. – hivatkozunk a CV rövidítéssel, majd az enciklika szóban forgó pontjának számával, zárójelben a nevezett kiadás oldalszámaival. Így pl. CV 3. (7.) = az enciklika 3. pontjára, a magyar szöveg 7. oldalára utal. Hasonlóképpen II. JÁNOS PÁL PÁPA: *Fides et Ratio*, Szent István Társulat, Budapest, 1999. helyett FR áll. A körlevelek magyar szövegét lásd még a világhálón: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate_hu.html, valamint <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=69> 2011. szeptember 19.

⁵ Vö. CV 34. (45.).